

ВЕСІЛЬНА ОБРЯДОВІСТЬ ДНІПРОПЕТРОВЩИНИ: СТАН ПОБУТУВАННЯ

Гусіна Ольга Наумівна,

аспірантка кафедри музикознавства, композиції та виконавської майстерності
Науково-навчального інституту Дніпровської академії музики
ORCID ID: 0009-0008-0522-9687

У статті досліджено традиційне весілля Дніпропетровщини як комплексний елемент нематеріальної культурної спадщини регіону, що включає не лише ритуальні дії, а й музичне наповнення. Особлива увага приділена народнописанним творам, їхній структурі, функціям та символічному значенню у різних етапах весільного циклу: передвесільному, весільному та післявесільному. Визначено, що пісні виконують не лише музичну, а ще й соціально-комунікативну та сакральну функції, підтримують емоційний настрій учасників дійства і сприяють передачі культурних знань від покоління до покоління.

Акцентовано на важливості збереження нематеріальної культурної спадщини як загалом, так і локальних весільних традицій Дніпропетровщини. Вивчено історико-етнографічні передумови формування весільної музичної культури, розглянуто строкатість етнічного складу населення регіону та майже відсутність стабільно сформованої місцевої традиції, вплив колонізаційних процесів, міграцій населення, індустріалізації та урбанізації, що призвело до синкретичного характеру обрядових і музичних практик, поєднання елементів різних українських регіональних моделей та локальних варіантів виконання пісень.

Проаналізовано сучасний стан обряду та пісенної традиції, включно зі скороченням частини обрядових дій, стилізацією, реконструкцією та відродженням через культурно-освітні заходи, наукові ініціативи та сучасні весільні практики.

Стаття підкреслює важливість системного наукового фіксування весільної пісенної спадщини для збереження локальної культурної ідентичності та розвитку культурної політики регіону. Наведено перспективи інтеграції музичних традицій у сучасний культурний простір, що сприяє не лише відтворенню власне обряду, а й популяризації української музичної культури. Результати дослідження можуть бути використані для подальших етномузикологічних, етнографічних та культурологічних розвідок.

Ключові слова: нематеріальна культурна спадщина, весільна обрядовість, традиційне весілля, весільні пісні, Дніпропетровщина, музичні традиції, символіка, етномузикологія, реконструкція.

Husina Olha. Wedding customs in Dnipropetrovsk region: the current condition

The article investigates the traditional wedding of the Dnipropetrovsk region as a complex element of the region's intangible cultural heritage, encompassing not only ritual activities but also its musical component. Special attention is given to folk songs, their structure, functions, and symbolic significance at different stages of the wedding cycle: pre-wedding, wedding, and post-wedding. It is established that the songs perform not only musical but also social-communicative and sacred functions, maintain the emotional atmosphere of the participants, and contribute to the transmission of cultural knowledge from one generation to another.

The article emphasizes the importance of preserving intangible cultural heritage both in general and in the local wedding traditions of the Dnipropetrovsk region. The historical and ethnographic prerequisites for the formation of the region's wedding musical culture are examined, including the ethnic diversity of the population and the almost complete absence of a stable local tradition, as well as the influence of colonization, population migrations, industrialization, and urbanization, which resulted in the syncretic character of ritual and musical practices, combining elements of different Ukrainian regional models and local variants of song performance.

The contemporary state of the ritual and musical tradition is analyzed, including the reduction of certain ritual elements, stylization, reconstruction, and revival through cultural and educational events, scholarly initiatives, and modern wedding practices.

The article highlights the importance of systematic scientific documentation of wedding musical heritage for the preservation of local cultural identity and the development of regional cultural policy. The prospects for integrating musical traditions into the contemporary cultural space are discussed, contributing not only to the reproduction of the ritual itself but also to the promotion of Ukrainian musical culture. The results of the study can be applied in further ethnomusicological, ethnographic, and cultural research.

Key words: intangible cultural heritage, wedding rituals, traditional wedding, wedding songs, Dnipropetrovsk region, musical traditions, symbolism, ethnomusicology, reconstruction.

Вступ. Традиційне весілля в Україні завжди виконувало не лише соціальну функцію, а й слугувало важливим механізмом збереження та передачі культурних цінностей. Весільні обряди формувалися під впливом історико-етнографічних процесів, етнокультурної різноманітності населення та локальних традицій, відображаючи соціальні, релігійні та музичні особливості кожного регіону. У Дніпропетровській області традиційне весілля є складним комплексом ритуальних дій і музичного наповнення, що включає пісні, обрядові дії та символічні атрибути.

Музична складова весілля, представлена народно-писанними творами різних жанрів, відіграла важливу

роль у регулюванні дій учасників обряду, формуванні емоційного стану та підтриманні міжособистісних та родинних зв'язків. Пісні супроводжували кожен етап весільного циклу, від передвесільних сватань до післявесільних прощань, виконуючи музичну, соціально-комунікативну та сакральну функції.

Актуальність дослідження зумовлена сучасною трансформацією обряду: скороченням частини ритуальних дій, стилізацією, реконструкцією та відродженням у межах культурно-освітніх проєктів та фестивалів. Водночас необхідність наукового фіксування весільної пісенної традиції є ключовою для збереження локальної культурної ідентичності та розвитку культурної політики регіону.

Мета статті полягає у комплексному аналізі традиційного весілля Дніпропетровщини, зокрема його музичної складової, та визначенні сучасного стану традиції.

Матеріали та методи. Дослідження традиційного весілля Дніпропетровщини базується на багатому джерельному матеріалі, що включає архівні документи та фонограмні матеріали XIX–XX століть, а також результати численних наукових досліджень у галузі етнографії, фольклористики та етномузикології. Особливу цінність складають польові етнографічні записи весільних пісень та обрядових дій зафіксованих протягом 2014–2020 рр. співробітниками науково-навчальної лабораторії музичного фольклору та етнографії Дніпровської академії музики. Польові матеріали було зібрано під час експедицій у різні громади Дніпропетровської області, де документувалися локальні варіанти весільних наспівів, тексти пісень та описувалися послідовність і функції ритуальних дій. Архівні записи та нотні транскрипції дозволили відновити історичні музичні форми та локальні особливості виконання пісень, що відображають багатство етнокультурного середовища регіону.

Для комплексного дослідження весільної традиції Дніпропетровщини застосовано кілька методів, що взаємно доповнюють один одного. Етнографічний аналіз дозволив систематизувати описи ритуальних дій і пов'язані з ними пісенні тексти, визначити їхню функціональну роль у різних фазах весільного циклу та виявити взаємодію пісенної та обрядової складових. До цієї категорії належать монографії М. Шубравської [13], Г. М. Бурхович [8], Х. Вовка [1] та інші. Музикознавчий аналіз включив дослідження ритміко-мелодичної структури, ладових особливостей, формальних ознак і жанрових характеристик весільних пісень, що дало змогу реконструювати музичні моделі та оцінити їхню взаємодію з обрядовими діями. Сюди входять статті І. Данилейко [4], Г. Качор [5], І. Клименко [6], А. Любимової [9] та інших авторів. Медіа-джерела, що включають аудіо- та відеозаписи лекцій, документальні фільми та відеорекострукції окремих фрагментів весільного обряду [12], які дозволяють досліднику безпосередньо спостерігати виконання ритуальних дій та музичний супровід. Матеріали, присвячені реконструкції обряду, де розглядається проблема вторинного співу, відтворення окремих сцен обряду та робота з вокальними колективами, зокрема в статтях І. Данилейко [3].

Порівняльний аналіз регіональних варіантів здійснювався шляхом зіставлення локальних матеріалів Дніпропетровщини з результатами досліджень інших етнографічних зон України, що дозволило виділити універсальні та специфічні риси музичних і обрядових практик, а також прояви синкретизму, що виникає внаслідок культурного контакту різних спільнот.

Поєднання цих методів дозволило розглядати весільну пісенну традицію не лише як набір мелодійних форм, а як ціннісний культурний феномен, що функціонує через поєднання музики, ритуалу та словесної традиції. Такий комплексний підхід забезпечив повноту наукового аналізу та дозволив підкреслити важливість

системного вивчення весільної традиції для збереження локальної культурної ідентичності та підтримки сучасної культурної політики.

Результати дослідження. Науковий аналіз показав, що традиційне весілля Дніпропетровщини виступає як комплексна музично-обрядова система, де пісенна та ритуальна складові взаємодіють, формуючи цілісний культурний феномен. Аналіз локальних матеріалів дозволив виділити характерні структурні та функціональні особливості весільних пісень, а також визначити їхню роль на різних етапах весільного циклу: передвесільному, весільному та післявесільному.

На передвесільному етапі домінують пісні сватання та заручин, які виконують не лише музично-естетичну функцію, а й соціально-комунікативну. Мелодика цих творів зазвичай характеризується модальною гнучкістю, часто використовується дорійський або міксолідійський лад, що створює урочистий і водночас емоційно піднесений настрій. Ритмічний малюнок пісень передвесільного циклу, як правило, нерівномірно-тактований, з включенням асиметричних ритмічних форм (5/8, 7/8), що підкреслює динаміку діалогу між родинами нареченого та нареченої. Соціальна функція пісень проявляється у регуляції поведінки учасників, створенні комунікаційної платформи для переговорів і демонстрації родинного статусу. Ключовим етапом передвесільного циклу весільного обряду є дівич-вечір, музична складова якого включає виконання спеціальних народнопісенних творів, що мають жанрову і функціональну специфіку: пісні веселого та іронічного характеру, ліричні наспіви про шлюбні очікування, переживання молодої перед від'їздом з рідної домівки та прощанням з батьками. Такий пісенний зразок було зафіксовано у с. Кисличувата Томаківського району «Мати дочки та й питається» [10]. Музично важливим елементом дівич-вечора є виконання пісень, що передають локальні мелодичні традиції Дніпропетровщини, із застосуванням характерних ладових структур, ритмічних форм та інтонаційних моделей, що відрізняють цю частину весільного циклу від весільних пісень інших етапів. Використання повторюваних мотивів, ритмічних фігур та інтонаційних кліше сприяє легкому засвоєнню пісень молодими учасницями, що забезпечує міжпоколінну передачу музичних знань і формує неперервність локальної традиції.

На весільному етапі переважають ритуально-символічні пісні, пов'язані з викупом нареченої, вінчанням, обрядом покривання молодої. Музичні моделі цього циклу вирізняються характерною інтервальною палітрою, використанням різноманітних мелодичних формул для позначення кульмінаційних моментів обряду. Дані пісні виконують сакральну функцію, створюючи ритуальне напруження і відокремлюючи простір обряду від повсякденного життя. Значна частина мелодій передається традиційно від старшого покоління до молодшого, що забезпечує міжпоколінну трансмісію культурних знань і музичних моделей.

Післявесільний етап включає пісні прощання, про водів до дому нареченого та повернення молодої до

своїєї родини. Мелодійно ці твори характеризуються спокійнішою, ліричною інтонацією, часто з використанням глісандових та повторюваних фраз, що підкреслює емоційну та рефлексивну функцію музики. У цьому циклі чітко проявляється соціально-комунікативна роль пісень, оскільки вони допомагають закріпити нові родинні зв'язки, підтримати взаємні емоційні відносини між родинами та спільнотою.

Аналіз жанрової структури показав, що весільні пісні Дніпропетровщини відзначаються синкретичністю, що виникла під впливом етнокультурної різноманітності регіону та історичних трансформацій, включаючи колонізаційні процеси, міграції та індустріалізацію. Виявлено поєднання елементів різних регіональних моделей, що проявляється у варіативності мелодичних формул, ладових конфігурацій і ритмічних малюнків.

Сучасний стан весільної пісенної традиції характеризується скороченням частини обрядових елементів, стилізацією мелодій та реконструкцією окремих сцен у рамках культурно-освітніх ініціатив, фестивалів та наукових проєктів. Водночас спостерігається прагнення до відтворення автентичних мелодій і текстів, що сприяє збереженню локальної музичної ідентичності та інтеграції традиційної музики у сучасний культурний контекст.

Результати аналізу підтверджують, що весільні пісні виконують триєдину функцію: музичну (мелодійна та ритмічна структура), соціально-комунікативну (регуляція поведінки учасників та міжособистісна взаємодія) та сакральну (створення ритуальної атмосфери та символічне позначення ключових моментів обряду). Це дозволяє розглядати традиційне весілля Дніпропетровщини як інтегрований музично-обрядовий феномен,

який об'єднує історичний досвід, локальні традиції та соціокультурні практики.

Висновки. Сімейні обряди є однією з основних духовних цінностей українського народу, що протягом століть формували культурну пам'ять поколінь та забезпечували передачу традиційних знань. Одним із ключових механізмів підтримки та відновлення традицій є реконструкція обрядових елементів, яка дозволяє відтворювати частково втрачений матеріал і популяризувати його серед сучасної громади. На підставі польових та архівних матеріалів можна стверджувати, що традиційна весільна обрядовість Дніпропетровщини збереглася не в повному вигляді, проте завдяки спогадам старожилів та локальних виконавців можливо здійснити її часткове відтворення.

Вивчення архівних джерел виявило, що не всі фрагменти обряду, зафіксовані респондентами, містили пісенний компонент. Ці прогалини частково заповнено інформацією з інших наукових джерел. Крім того, були виконані нотні транскрипції низки пісень, що раніше не публікувалися, що дало змогу розширити наукове розуміння локальної весільної музичної традиції.

Варто відзначити, що у багатьох селах на основі існуючих фольклорних колективів формуються молодіжні ансамблі, які займаються відтворенням місцевих весільних традицій та пісенного репертуару. Це свідчить про живучість обрядової культури та її здатність адаптуватися до сучасного соціокультурного середовища.

Перспективи подальшого дослідження полягають у детальному опрацюванні окремих структурних елементів обряду та їх пісенного супроводу, що дозволить глибше зрозуміти змістові, семантичні та функціональні особливості локальної традиції, а також сприятиме науковій фіксації та популяризації весільної музичної спадщини.

Література:

1. Вовк Хв. Студії з української етнографії та антропології: [Вибрані праці]: монографія. Київ: Мистецтво, 1995. 356 с.
2. Борисенко В. К. Сімейна обрядовість українців ХХ – початку ХХІ століття. Київ: ІМФЕ, 2016. 253 с.
3. Данилейко І. Досвід реконструкції типових весільних мелодій за збіркою текстів кінця ХІХ століття з околиць Ніжина, записаних О. Малинкою. *Проблеми етномузикології*. Київ, 2019. № 14. С. 96–117.
4. Данилейко І. Особливості ладової організації весільних меломасивів лівобережжя нижньої Десни (Чернігівщина). Мелодії триопорного ладу у шестидольних композиціях. *Проблеми етномузикології: зб. наук. статей з географ. атласом*. Київ, 2013. № 8. С. 155–163.
5. Качор (Пшенічкіна) Г. Весільні пісні з рефреном «рано-рано» на Наддніпрянщині та Поліссі у їх структурному та стилістичному порівнянні. *Народна музика Волині та Полісся: проблеми дослідження і популяризації: тези і матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції до 35-річчя кафедри музичного фольклору РДГУ та 200-річчя з дня народження Оскара Кольберга (Рівне, 31 жовтня – 1 листопада 2014 р.)* / упоряд. Р. І. Дзвінка, Ю. П. Рибак. Рівне, 2014. С. 144–156.
6. Клименко І. Українські весільні тиради на шестискладовій основі. *Етномузика: збірка статей та матеріалів, присвячена пам'яті Юрія Сливинського*. Число 10 (2013) / упоряд. Б. Луканюк. Львів, 2014. (Наукові збірники ЛНМА ім. М. Лисенка. Вип. 33). С. 31–53.
7. Клименко І. Весільні пісні. *Історія української музики у 7 т. Т. 1* / НАН України, ІМФЕ ім. М. Рильського. Київ, 2016. С. 146–159.
8. Весілля (методичний поради́ник, сценарій) / упоряд. Г. М. Бурхович. Дніпропетровськ: ВПОП «Дніпро», 1994. 25 с.: нот. додатки.
9. Любимова, А. Весільні мелодії «середньодніпровського набору» в ареалі Дніпровських порогів. *Музикознавча думка Дніпропетровщини: збірник наук. статей*. Вип. 21 (2, 2021). Дніпро: ГРАНІ, 2021. С. 122–144.
10. *Народні пісні сучасної Дніпропетровщини*. Вип. 1. Томаківський район / упоряд. Галина Пшенічкіна, Анастасія Любимова. Дніпро: Ліра, 2016. 56 с.: 8 фото.
11. *Народні пісні сучасної Дніпропетровщини*. Вип. 2. Петропавлівський район / упоряд. Галина Пшенічкіна, Анастасія Любимова. Дніпро: Ліра, 2019. 164 с., нот., іл., аудіодиск.

12. Просили батько, просили мати : етнографічний фільм <https://www.youtube.com/watch?v=t-L0sBeA-fE>
13. *Весілля* : у 2-х кн. / упоряд. М. М. Шубравська (тексти, примітки), О. А. Правдюк (нотний матеріал). Київ : Наукова думка, 1970.

References:

1. Vovk, Kh. (1995). *Studies in Ukrainian ethnography and anthropology: Selected works: Monograph* (in Ukrainian). Kyiv : Mystetstvo.
2. Borysenko, V. K. (2016). *Family rituals of Ukrainians in the 20th and early 21st centuries* (in Ukrainian). Kyiv : IMF.
3. Danyleiko, I. (2019). Experience in reconstructing typical wedding melodies based on a collection of texts from the late 19th century from the vicinity of Nizhyn, recorded by O. Malinka. *Problems of Ethnomusicology*, (14), 96–117. [in Ukrainian].
4. Danyleiko, I. (2013). Features of the modal organization of wedding melodies from the left bank of the lower Desna (Chernihiv region). Melodies of the tripartite mode in six-part compositions. *Problems of Ethnomusicology: Collection of scientific articles with a geographical atlas*, (8), 155–163. [in Ukrainian].
5. Kachor (Pshyenchkina), H. (2014). Wedding songs with the refrain “rano-rano” in the Dnieper region and Polissya in their structural and stylistic comparison. In R. I. Dzvinika & Yu. P. Rybak (Eds.), *Folk music of Volhynia and Polissya: Problems of research and popularization: Abstracts and materials of the All-Ukrainian scientific and practical conference* (pp. 144–156). Rivne. [in Ukrainian].
6. Klymenko, I. (2014). Ukrainian wedding tirades based on six syllables. In B. Lukanyuk (Ed.), *Ethnomusic: A collection of articles and materials dedicated to the memory of Yurii Slyvytskyi* (Issue 10, pp. 31–53). Lviv : Scientific collections of the M. Lysenko Lviv National Academy of Music, Issue 33. [in Ukrainian].
7. Klymenko, I. (2016). Wedding songs. In *History of Ukrainian music in 7 volumes* (Vol. 1, pp. 146–159). Kyiv : National Academy of Sciences of Ukraine, M. Rylsky Institute of Art, Folklore and Ethnology. [in Ukrainian].
8. Burkhovych, G. M. (Comp.). (1994). *Weddings (methodological guide, script)* [in Ukrainian]. Dnipropetrovsk : VPOP “Dnipro”.
9. Lyubimova, A. (2021). Wedding melodies of the “Middle Dnipro set” in the area of the Dnipro rapids. *Musicological Thought of Dnipropetrovsk Region*, 21(2), 122–144.
10. Pshenichkina, G., & Lyubimova, A. (Comps.). (2016). *Folk songs of modern Dnipropetrovsk region. Issue 1. Tomakivsky district* [in Ukrainian]. Dnipro : Lira.
11. Pshenichkina, H., & Liubymova, A. (Comps.). (2019). *Folk songs of modern Dnipropetrovsk region. Issue 2. Petropavlivskiy district* [in Ukrainian]. Dnipro : Lira.
12. *Father Asked, Mother Asked: Ethnographic Film* (n.d.). <https://www.youtube.com/watch?v=t-L0sBeA-fE> [in Ukrainian].
13. Shubravskaya, M. M. (Comp.), & Pravdyuk, O. A. (Musical notation). (1970). *Wedding: In 2 volumes* [in Ukrainian]. Kyiv : Naukova Dumka.

Дата першого надходження статті до видання: 20.01.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 19.02.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 17.04.2026